

Arş. Gör. Ece BAYKAL*

Türkiye'de Anarşist Yazının Gelişimi ve Siyahi Dergisi

Özet

Çalışmada Siyahi dergisinin Türkiye'deki anarşist yayıncılık tarihinde nasıl bir yerde konumlandığını ve getirdiği yeni bakış açısı incelenmektedir. Bu nedenle ilk önce Türkiye'de anarşizmin ve anarşist yayıncılığın kısa geçmişinden bahsederek, ilk düzenli anarşist dergi Kara ile başlayan ve Siyahi'nin yayınlanmasına kadar gelen süreçteki anarşist örgütlerin ve yayınların oluşumu üzerinde durulacaktır. Ardından Siyahi'nin içeriği, derginin 2007 yılının yazına kadar yayınlanan 9 sayıdaki konu başlıkları göz önünde bulundurularak, üç başlık altında incelenecektir: Toplumsal Anarşizm ve Pan-Anarşizm; Üçüncü Dünya Anarşizmi ve Sol Kimlik.

Anahtar Kelimeler

Postyapısalcı anarşizm, anarşist hareket, anarşist yayıncılık

Le résumé

Dans cette article, on interroge la place que tiennent la revue Siyahi dans la littérature anarchiste en Turquie et les nouvelles approches qu'elle propose. Pour cette raison, d'abord en parlant de la courte histoire de l'anarchisme, on a essayé d'analyser les publications et les organisations anarchistes qui commencent avec le mensuel Kara et en arrivent jusqu'à la publication de Siyahi. Puis on va faire une analyse de contenu sur les 9 volumes de Siyahi qui sont publiés jusqu'à l'été 2007. Prenant en considération les titres et les sujets de dossier on va faire l'analyse sous trois titres: L'anarchisme sociale et le pan-anarchisme; l'anarchisme du tiers monde et l'identité du gauche.

Les mots clés

L'anarchisme poststructuraliste, le mouvement anarchiste, la littérature anarchiste

* Marmara Üniversitesi İletişim Fakültesi
ecabaykal@hotmail.com

Giriş

“Postyapısalcı Anarşizm”in ya da “Postanarki”nin Türkiye’deki ayağı olan *Siyabi* dergisinin anarşist yazın içerisinde de benzeri örnekleri çok bulunmuyor. Oysa *Siyabi*’yi çıkartan ekip, postyapısalcılıkla ilgili tartışmaları çok uzun zamandır dünyadakiyle eş zamanlı biçimde izliyorlar. Şüphesiz, anarşist hareketin dünyada ilk defa ortaya çıktığı 19. Yüzyıl ortalarından günümüze kadar geçirdiği aşamaların, yaşadığımız coğrafyada bu denli etkili olmadığı açıktır. Dünyada, 1848 devrimindeki ayaklanmalarda, ve daha somut biçimde I. Enternasyonal’deki Bakunin-Marx cepheleşmesinde ortaya çıkan ve İspanya iç savaşında doruğa çıkan birinci dönem anarşizmi, iç savaşın sonundaki yenilgiyle bir dönüşüm sürecine girdi. 1968 Mayıs’ında tekrar ortaya çıkan anarşizm, nükleer karşıtı kampanyalar düzenleyen, askere gitmeyi reddeden, ırkçılık karşıtı birçok eylemde sayıları gittikçe artan anarşist gruplar da yer aldı. Bugün Fransa’da postyapısalcı düşüncenin kurucularından Foucault, Derrida, Deleuze, Virilio gibi birçok isim 1968 hareketinde aktif roller aldı. Foucault queer hareketiyle bağlar kurdu ve hapisane mahkumlarına mücadelelerinde destek oldu. Derrida, Agamben’le birlikte Sans Papier/No Borders hareketinde yer aldı. Anarşizmle postyapısalcılık arasındaki yakınlaşmaları ilk önce edebiyat ve şiir alanında dışavuruyorlar. Mayıs 68’deki bu canlanmanın devam edip etmediği; ne zaman bittiği; eğer bittiyse günümüzde Seattle ile sokaklara taşan anarşist oluşumların 3. Bir anarşist canlanma ola-

rak tanımlanıp tanımlanamayacağı dünyadaki postanarşist gruplar tarafından olduğu kadar *Siyabi* ekibi tarafından da tartışılıyor.

Türkiye’de ise 1980’lere kadar anarşizmin sadece anarşist düşünürlerin kitap çevirileri aracılığıyla adının geçtiğini söyleyebiliriz. Bu çalışmada ilk önce Türkiye’de anarşizme ve anarşist yayıncılığa yönelik ilginin ne zaman ve nasıl doğduğunu ortaya koymak, ardından da *Siyabi* dergisinin bu yayıncılık çizgisindeki yerini belirlemektir.

Siyabi ekibi, fanzinler ve çeşitli dergilerde yürüttükleri postyapısalcı anarşizm tartışmaları *Siyabi*’nin varlık sebebi haline geliyor. Tabii ki *Siyabi* ekibi postyapısalcılığı Türkiye’de ilk defa tartışıldığı bir dergi değil. Fakat *Siyabi* ekibinin ve de *Siyabi*’nin ön plana çıkardığı şey, postyapısalcılığın anarşist düşünceye olan yakınlığı. Türkiye’de 80’lerin başından beri tanınmaya başlayan postyapısalcılığı anarşizmle ilişkilendirmeyi hedefleyen bir anarşist dergi ya da gazete ‘3. Anarşist canlanmanın’ dünyada tartışılmaya başlandığı 90’lı yılların sonlarında bile görünmüyor. O yıllarda bu ilişkiyi kurmaya çalışan yine *Siyabi* ekibi. Fakat farklı mecralarda, farklı biçimlerde ve henüz bir ‘ekip’ olmadan yapıyorlar bunu. *Siyabi*’nin anarşist yazındaki yerini daha iyi anlayabilmek için Türkiye’de anarşist hareketin ve ilk anarşist yayınların gelişimine bakmak faydalı olacaktır. Ardından *Siyabi* dergisinin 2007 yılına kadar yayınlanan 9 sayısındaki konu başlıklarını ve dosya konularını göz önünde bulundurularak oluşturduğumuz üç başlık altında *Siyabi* dergisinin içeriği incelenecektir.

Türkiye’de Anarşizmin Ayak İzleri

Anarşist hareketin son yirmi yıldır yeşermeye başladığı Türkiye’de, anarşizmin tarihine ilişkin çok fazla çalışma bulunmamakla birlikte, bu süreç içerisinde hareketle birlikte doğmuş birçok süreli yayın bulunmaktadır. Bugün anarşist yayın üzerine yapılacak herhangi bir çalışmada, günümüzde interneti aktif bir mecra olarak kullanan anarşistlerin 90’lı yılların ortalarından önceki yayınlarına ulaşılabilmesi; üniversitelerde bu hareketin Türkiye’de oluşumu hakkında hiçbir araştırma yapılmamış olması gibi zorluklar karşımıza çıkmaktadır. Türkiye’de, marxist-leninist bir solun dahi, kitlesel olarak sokağa inmesi 60’lı yılları bulmuşken, dünyada aynı dönemde yayılmaya başlayan anarşist dalganın Türkiye’de geniş bir yankı uyandırmamış olması yadırgatıcı değil. Bazı eylemliliklere ya da o yıllarda yapılmaya başlanan anarşist klasiklerin çevirilerine bakıldığında belli bir ilginin uyandığı görülüyor.

Anarşist hareketin doğuşunun 80’li yıllarda olduğu söylenebilir de, bu coğrafyadaki ilk anarşistler Ermenilerdir. Bunlar kimi zaman devrimci hareketi milliyetçi duygularla birleştirebilirler de çeşitli kitapçıklar yayınlayarak anarşizm propagandası yaparlar. Ayrıca İttihat ve Terakki içerisinde Fransız anarşist Jean Grave’dan etkilenen küçük bir grubun olduğu da bilinmektedir. (Hanioglu, 1995, s. 171) I. Enternasyonal’le başlayıp İspanyol anarşistlerinin 1939’daki trajik yenilgilerine kadar süren birinci anarşist dalganın modern tarihteki en örgütlü anarşizm dönemi olduğu söylenebilir. Bu

dönemde, özellikle gayri-Müslim tebaaya mensup bazı Osmanlı sosyalistleri arasında, anarşist ve anarşist esinli federalist fikirlere dair küçük çaplı da olsa bir ilgi olduğunu gösteren çalışmalar mevcut. (Zürcher & Tunçay, 2004) Anarşizmin bireyci bir yorumunu yapan materyalist felsefeci Baha Tevfik ya da gençliğinde anarşizme bir sempatisi olsa da daha sonra milliyetçilikte karar kılmış Jön Türk entelektüeli Dr. Abdullah Cevdet gibi örnekler de var. Abdullah Cevdet kurtuluşu ‘melezleşme’de görüyordu. Bu görüşü toplumda büyük tepkiler uyandırıyor. Abdullah Cevdet’de Leon Bourgeois’ın “Solidarité”de geliştirdiği dayanışmacılığın ve Elysée Reclus’nün insanın ilerlemesinin daha gelişmiş hürriyet ve dayanışma biçimleriyle olacağını savunan anarşist düşüncelerinin etkileri görülüyordu. (Mardin, 1983, s. 200-201) Baha Tevfik ise, “Fert Felsefesinin Neticesi” isimli bir yazısında, çağın iki büyük akımının sosyalizm ve anarşizm olduğunu söylüyor. Geleceği bilime dayanan bir anarşizmde görüyordu. (Tekeli & Selim, 1993, s. 174)

Türkçe’de yayınlanan ilk anarşist kitaplar Peter Kropotkin’in *Etika*’sının Ahmet Ağaoğlu çevirisiyle 1935’de gerçekleştirilen edisyonu ve de 1935 yılında Haydar Rıfat Bey çevirisiyle basılan Kropotkin’in *Anarşizm*’idir. 60 ve 70’li yıllarda bazı anarşist klasiklerin Türkçe’ye çevirilmesi de Türkiye’deki devrimcilerin anarşist düşünce ve stratejiyi incelemeye başladıklarını gösteriyor. Bu yıllarda, egemen ideolojinin bastırduğu her türlü düşünce akımı gibi anarşizmin de kültür, sanat, edebiyat alanında izleri sürülebilir.

İlk anarşist dergilerin 80’li yıllarda görülmeye başlandığı Türkiye’nin ilk kalıcı anarşist yayınevi Kaos’un 1996’da kurulmasıyla da o yıl anarşizmle ilgili 8 kitap yayınlandı. Aynı zamanda anarşistlerin 1 Mayıs’ta eylem alanlarında da dikkat çekici şekilde görünürleşmeye başladığı yıldı. 1997’de 9, 1998’de 12 kitap yayınlandı.

Türkiye’de anarşizmin kalıcı bir şekilde maya tutması ve yayıncılıkta bir süreklilik kazanması, I. Enternasyonel ve 68’in ardından anarşizmin dünyada bir kez daha yükselişe geçtiği 3. dalga ile gerçekleşti. Ancak 2002’den sonra anarşizme dair kitap yayınlamaya yönelik ilgi bir süreliğine azaldı. Bu esnada, gruplaşmalar, örgütlenme girişimleri, ayrışmalar, farklı yönelimler çevresinde saflaşmalar iyice belirginleşti. Yeni dergiler ve internet siteleri ortaya çıkmaya devam etti, çeşitli mekân kurma denemeleri (anarşistlerin müdavimi olduğu veya işlettiği kültürevi, kafe, bar) oldu. Aynı zamanda bu dönemde anarşizme dair kendi özgün düşüncelerini ortaya koyan kitaplarıyla Gün Zileli, Işık Ergüden, Süreyya Evren, Rahmi Ögdül, Yaşar Çabuklu, Halil Turhanlı, İnan Keser, Tarık Aygün gibi buralı özgürlükçü yazarlar gün yüzüne çıktı. (Kızıltuğ, Dünden Bugüne Anarşizme Dair Kitap Yayıncılığı, 2007) Son günlerde ise Kaos’un yanısıra, Versus, BGST Yayınları, Ayrıntı gibi yayınevlerinin çıkardığı kitaplarla ise farklı anarşist perspektifler Türkiye’de daha çok tanınmaya başladı.

Günümüzde anarşist gruplar Savaş Karşıtı Derneklerde, Ekolojist gruplarda, Gay ve lezbiyen gruplarında ya da çeşitli

anarşist federasyonlarda yürüttükleri toplumsal mücadelenin yanısıra yayıncılık alanında da kültürel bir mücadeleyi sürdürdükleri ve bu kültürel alanda git gide daha etkin hale geldikleri görülüyor.

İlk Süreli Anarşist Yayınlar

Türkiye’de karşılaştığımız ilk süreli anarşist yayın, 1986’da yayınlanan *Kara* dergisidir. Bunun öncesinde yayınlanan fanzinler de anarşistlerin varlığına dair bir gösterge olsa da, *Kara* dergisi etrafında ilk defa bir hareketin oluştuğunu, ya da derginin bizzat bu hareketin somuta dökülmesi olduğunu söyleyebiliriz. Anarşistlerin kendi gerekçelendirilmelerine bakılırsa, Türkiye’de anarşist hareketin 80’li yılların ortalarına kadar görünmemesinin en önemli sebeplerinden biri, Türkiye’deki marxistlerin, klasik marxizmin de etkisi altında olduğu pozitivist düşünceye ve bunun yol açtığı endüstrileşme ilerleme düşüncelerine bağlılıklarıdır. Bu görüşe göre, 80 darbesi, Türkiye’deki marxistlerin, marxizmin son aşamadaki hedefi olan “sınıfsız ve devletsiz toplum” düşüncesiyle marxizmin reel politikası arasında ikilemde kalmalarına; marxist kolektivite ve leninist örgütlenme anlayışlarını sorgulamalarına; toplum ve birey arasındaki çatışma olgusundan “sorumlu birey” kavramına vurgu yapılmasına ve anarşist harekete ilginin uyanmasına neden olmuştur. (1996) Bu yaklaşım anarşizmin Türkiye’ye belirli bir eleştirelilikle girdiğini vurgular. Fakat anarşistler arasında, hareketin gelişini daha farklı yorumlayanlar da vardır: “Türkiye’de anarşizm denen şey

pek öyle devrimci bir olgu olarak girmedi. Daha çok da özellikle yuvarlak içindeki 'A' işareti ile popüler kültür tüketim maddesi olarak girdi. Bir de yenilmiş Marksistlerin kendi emeklilik süreçlerini yaşayabilecekleri bir ideoloji olarak ortaya çıktı. Bundan dolayı da çok aktif olarak ortaya çıkmadı.” (Özgür Hayat Gazetesi yazarı Mutlu'nun Hamza Aktan'la söyleşisi, 2007) Gerçekten de *Kara*'nın yazarları arasında 80 sonrası yayınlanmaya başlayan siyasal eleştiri dergisi *Akıntıya Karşı*'nin yazarları da bulunur. İlk sayısında o dönem tartışmaları süren Sosyalist Parti'nin kuruluşu meselesine de değinerek, kuruluş tartışmalarında yer alan Mehmet Ali Aybar'a, Doğu Perinçek'e ve Bülent Somay'a yönelik eleştiriler de bulunur. “Leninist partiyi eleştirmek için koca bir kitap yazan” Aybar, kurucu isimler arasında olduğu için; Perinçek yasalarına her zaman saygılı hızlı bir kemalist olarak sadece bu girişime kişi olarak katıldığı için eleştirilerler. Bülent Somay ise doğrudan partiye katılmayan gruplara yönelik “Çünkü onların doğruları var. Çünkü onların siyah kırımızı kaplı kitapları var. Doğruyu mutlak olarak kendilerinin temsil ettiklerine inanıyorlar. Ve bu yüzden kendilerini bu tartışmanın dışında tutuyorlar.” (Sosyalist Parti Tartışmaları Üzerine, 1986) sözleri nedeniyle eleştirilir. Fakat dergi, yayın hayatı boyunca marxist-leninist örgütlenme modelinin dışında yeni bir örgütlenme biçimi önerisinde bulunmadığı eleştirisine maruz kalır. Oysa *Kara*'nın ilk sayısındaki yazılara baktığımızda toplumda “sorumlu birey”i oluşturmaya ve onu harekete geçirmeye çalıştığını, temsi-

liyet eleştirisine birçok yazıda yer verildiğini görürüz. İlk sayıda yazarlar isimlerini yayınlamaktan kaçınınsalar da ikinci sayıdan itibaren yazarların isimleri de dergide belirtilmiştir. İlk sayıda teknolojiye ve çalışma olgusuna yapılan eleştirilerin yanısıra, Woodcock ve Guerin gibi 68 kuşağı anarşistlerinden alıntılar ve çeviriler yapılmaktadır. (Bilinmeyen Devrim, 1986) Woodcock'ın saatin/zamanın endüstriyel hayatın motoru olduğuna dair bir çizgisel zaman eleştirisi yaptığı yazısının çevirisi vardır.

Kara, Kasım 1987'de yayınına ara verdi. Bu dönemde genellikle öğrencilerin içinde olduğu anarşist eylemlerden dolayı, yayına yönelik tepkilerin oluşması yayına ara verilmesinin başlıca nedenlerindendir. Anarşizm Türkiye'ye ister eski solcuların hayalkırıklıklarının ardından ister popüler kültür metalarıyla girsin, *Kara*'nın 'yeni bir örgütlenme modeli önermemesine' yönelik aldığı eleştiriler anarşist yayının bu ilk girişiminin açtığı yolları göz ardı etmeye neden olabilir. Bünyesinde eski solcuları barındırması, ve bizzat onların bu temsiliyet, birey-topluluk eleştirilerini yapıyor olmaları 'anarşizmin Türkiye'ye bir yenilgi olarak geldiği' okumasının tersine ortodoks soldan ilk anarşist kırılmanın çıkmasıyla yaşanan bir başarı olarak da görülebilir.

Nitekim *Kara*'nın 1987'de kapanmasının ardından birçok otonom grup çıktı. *Efendisiz*, *Amarği*, *Ateş Hırsızı*, bunlardan bazıları. *Efendisiz*, *Kara*'nın devamı niteliğindedir. *Efendisiz*'de, 89 yılındaki 6. ve son sayısında “Tüm liberterlere” hitaben bir mektup yayınlanır. Türkiye'de artık liber-

terlerin de olduğunu yazılı iletişimin dışında yüz yüze iletişim yollarını da kullanmak istediklerini belirterek, tüm okurlara toplandı çağrısı yaparlar. (1989)

Amarğ ise Atölye A projesine Savaş Karşıtları Derneği'nin katılımıyla ilk önce Amargi komünü olarak doğdu; ardından 1992'de *Amarğ* dergi olarak yayınlanmaya başladı. *Amarğ* barışa vurgu yaparak, toplum-birey çatışmasına ağırlıklı olarak yer verirken, *Ateş Hırsız* Türkiye'nin gündemine daha fazla yer vermiştir. Kürt meselesi ve doğudaki çatışmaların şiddetlenmesinin de etkisiyle, *Amarğ*'nin tersine mutlak şiddet karşıtı, pasifist bir tavırdan uzaktır. Buna rağmen, 1994 yazında bu iki derginin de içinde bulunduğu birçok anarşist grup, *Amarğ*'nin önerisiyle gündelik bir yayın çıkarılmaya çalışmıştır. Bu ortak yayının adı *A politika* olmuştur. 1994-1997 yılları arasında yayını devam eden dergi başta gündemdeki siyasal sorunları tartışmak amacıyla kurulsa da bir süre sonra teorik bir yayın haline gelmiştir. Nisan 1998'de, İstanbul'da Anarşist Gençlik Federasyonu'nun (AGF) kurulmasıyla, anarşist yayının günümüzde en düzenli örneklerinden biri olan *Efendisizler* yayınlanmaya başladı. Bugün AGF'nin halen yayınlamakta olduğu *Özgür Hayat*, *Efendisizler*'in devamı niteliğindedir.

Ankaralı anarşistlerin 1999'da kurduğu "Kültür kooperatifi" ise sadece anarşistleri değil, anti-militaristleri, vicdani redçileri, ekolojistleri ve anarko-komunistlerle, anarko-sendikalistleri de bir araya getiren bir platform oldu.

Karaşın'dan Siyahi'ye: Siyahi'nin günümüz anarşist yayıncıları içindeki yeri

Günümüzde, 2000'lerin başından itibaren hem nicel hem de nitel olarak yükselişe geçen anarşist yayınların arasında anarşist-komünist grupların (Kara-Kızıl; Otonom), ekolojistlerin (E-dergi Pan), anarko-feministlerin (Amargi), gay ve lezbiyenlerin (KAOS GL), anarşistlerin (MecmuA, Özgür Hayat) dergileri ve gazeteleri bulunmaktadır. Bunun dışında kendilerini doğrudan anarşist olarak tanımlamasalar da post-yapısalcı düşünürlere dergilerinde geniş yer veren bilimkurgu, çizgiroman ve eleştiri dergisi *Davetsiz Misafir*'in sitesinde 'anarşi' linki bulunmakta, zaman zaman dergilerinde anarşist yazarla söyleşiler yayınlamaktadırlar. İlk iki sayılarını fanzin olarak yayınlayan ardından 2003 yılında dergi çıkartmaya başlayan ekibin çevirileri arasında Baudrillard, Donna Haraway, Derrida gibi post-yapısalcı düşünürlerin yazıları vardır. Yine, 2005 yılında yayınlanmaya başlayan *Bilinçaltından Notlar* adlı dergide *Siyahi*'ye, *Birikim*'e ve çeşitli sol düşünce dergilerine yazılar yazan Yaşar Çabuklu gibi isimler bulunmaktadır.

Siyahi'nin yazarlarının ilk anarşist yayınları da yine 90'lı yılların ikinci yarısına denk gelir. 1996-1998 yılları arasında varlığını sürdüren Karaşın Anarşist Kolektifi bu süreç içerisinde birçok fotokopi kitapçık, dergi ve gazete yayınlıyor. *Siyahi*'nin şu andaki yazı işleri müdürü Süreyya Evren, Füsün Kayra ve Rahmi Ögdül tarafından *Karaşın*'ın Nisan 1996'dan itibaren yayınladığı

nan sayılarında Kropotkin ve Neçayev gibi ilk kuşak anarşistlerden çevirilerinin yanısıra 'Bergama Köylü Direnişisi ve Anarşizm' ve 'Fatsa'da Doğrudan Demokrasi' gibi özgün çalışmalar da yer almıştır. Karaşın Anarşist Kolektifi 98'de netteki sitesinde kendini şöyle tanımlamıştı: "Karaşın, çalışmalarını İstanbul'da sürdüren bir anarşist kolektif. Devrimci bir anarşist hareketin önünü açması hedeflenen çalışmaları; okuma, tartışma, yazma ve (hem fotokopi-betikler olarak hem de internet üzerinden) yayımlama gibi süreçlerinden oluşuyor."

Emre itaatsizlikten tekrar Eskişehir Askerlik Şubesine yollanan ve orada tutulan İzmir savaş Karşıtları Derneği Üyesi vicdani redçi Osman Murat Ülke; İngiltere'de yakınları göz altındayken ölen ailelerin oluşturduğu Birleşik Aileler ve Yakınlar Kampanyası, FBI'ın yeni denetleme teknolojileri Karaşın Gazete'nin 1998'de yayınlanan ilk sayısının haberlerinden bazılarıdır. (2007) Dergide tüm yazarların isimleri açıkça görünürken gazetede anonim yazılar bulunur. Gazetenin ilk sayısındaki editoryala bakıldığında edebiyat ve sanat içeriğinin daha fazla yer kapladığı dergiye oranla anarşist haberlere geniş bir yer ayrıldığını görürüz. Karaşın Gazete'nin 30 Kasım 1998 tarihli Karaşın imzalı editoryalinde içerikteki bu farklılaşmanın işaretlerini görürüz. Los Angeles 92'yi Endonezya 98'e bağliyor ve Karaşın'ın bu gazeteyi çıkarmakta da çok yaşandığı temel bir iki motivasyonunu özetliyor: "KARASHIN, dünyanın çeşitli yerlerindeki özgürlük mücadelelerine, siyasal ve dev-

rimci anarşist hareketlere yakın durmaya özen gösteriyor.... Kendi içimize kapanmaktan, dünyadaki devrimci anarşist eğilimler ve etkinliklerle etkileşim ve dayanışma halinde olmaktan, anarşizmi çoktan tarihe gömülmüş bir deneme ya da 68 Avrupası'nda doğmuş bir jest olarak değil yaşayan ve çarpışan bir mücadeleler toplamı olarak görmekten yanayız." (Jakarta 98 Baharı, 1998)

Karashın adını Ece Ayhan şiirinden almıştır.¹ *Karashın* halktan yana olandır. Aynı zamanda *Karashın* öncesinde Zenci Yayınları gibi yine fotokopi fanzinlerle şiir edebiyat alanında 'eylemlilikler' yapmış olan bir grubun içerik açısından anarşist metinlerle dolu ilk dergisinin adını yine edebiyattan -her ne kadar anarşist bir şairden de olsa- alması manidardır. Bu bize 80 kuşağı anarşistlerinin edebiyatla olan bağı bir kez daha gösterir. *Karashın*'da sadece anarşist dünya gündemine dair haberler değil, kültür, sanat, edebiyat alanında da eleştirilere rastlarız. Süreyya Evren anarşizmle ilk nasıl tanıştığı sorusunu yanıtlarken edebiyatla anarşizm arasındaki bu bağ bir kez daha görünür hale geliyor:

Anarşizm benim için her zaman bir tür postanarşizm oldu. O şekilde başladı. 90'ların başlarında yapılan anarşist yayınları ve gene o yıllarda yapılan Deleuze ve post teorilere uzanan yayınları heyecanla ve birlikte kavrayarak algıladım. (...) O dönem yazdığım çeşitli yazılarda bu görüşler dağılmış izlere sahiptir. Sadece yazılarda da değil romanlarda da. 1994 tarihli romanım *Yaşayıp Ölmek Aşk ve Avarelik Üzerine Kısa Bir Roman*'da Arda Dalyan adlı fiktif bir

anarşist karakterden bahsedilir (...) 93 tarihli romanım *Postmodern Bir Kız Sevelim* romanımda da izleri bulunabilir bunun. Hülasa, benim için anarşizm her zaman çoktan bir postanarşizm olagelmıştır. Ve her zaman siyaset sahasından taşan, kültürle ve hayatla yürüyen ve böylece siyaset sahasını sürekli yeniden tarif eden birşey. Fakat son günlerde düşündükçe acaba ilk anarşizmle tanışmam da edebiyatla mı olmuştu diye düşünüyorum çünkü galiba bu ilk tanışma Ursula K. Le Guin'in Mülksüzleri ile olmuştu. Sonradan o kitaba eleştirel bazı şeyler de yazmış olmama karşın. (Evren S. , 2007)

Süreyyya Evren, postyapısalcı anarşizm içinde nasıl yol aldığını anlatırken *Karışın*'ı üç aşamalı bir sürecin ilk adımı olarak görüyor ve ardından gelen aşamaları da şöyle tanımlıyor: "Bu birinci evre *Karışın* Anarşist kolektifi evresi, belirli bir dışarı-sı nosyonuna dayanıyordu denebilir. İktidarın dışında çalışmak isteniyordu sanki. Andığım ikinci evre başka mecraların içinde düzenli bir şekilde yayın yaptığımız dönemdi. (...) bu ikinci dönem teorik açıdan bir tür olgunlaşma ile beraber yayılma ve çeşitlenme sınama, yenileme dönemiydi sanki. Üçüncü evre dediğim *Siyahi*'nin de içinde bulunduğu başka bir temaslar alanı elbet." (Evren S. , *Siyahi Seyahatname*, 2006) Evren, *Karışın* Kolektifi döneminde Murrey Bookchin gibi klasik anarşizmi yeniden okuyan türkçeye de çevirilmiş kitapları olan yazarlarla tanışmaya başladıklarını söyler. *Karışın*'ın ilk sayısında Rahmi Ögdül'le birlikte Robert Elliot Fox'tan yaptıkları 'Kara Post-modernist Anlatı' ise

Evren'e göre postmodern-anarkizm post-yapısalcılık denkleştirmelerinin bir başlangıcıydı.²

Olgunlaşma dönemi olarak adlandırıldığı ikinci dönemde Evren, *Varlık* gibi edebiyat dergilerine yazılar yazdığı ve Rahmi Ögdül'le birlikte "Bağbozumları" kitabının hazırlığını yapmaya başladığı dönemde *Siyahi*'nin kurucu ekibinden olan Kürşad Kızıltuğ ile tanışılır. Kızıltuğ da o dönemde postyapısalcılıkla anarşizm arasında bağlar kurmaya başlamış ve *Varlık*'daki yazılarından takip ettiği Evren ve Ögdül'e bir mail atarak bağ kurmuştur. Bağbozumları kitabı hakkında çeşitli dergi ve gazetelerde yazdığı kitaplar ve bu süreçte yapılan tartışmalar, okumalar ve yazışmalarla bağlar kuvvetlenir. Kızıltuğ, kitabın hazırlık süreciyle oluşmaya başlayan birikimin onları *Siyahi* sürecine götürdüğünü söylüyor. Bu süreçte yapılan çevirilerin ve post-anarşist e-mail gruplarındaki alışverişlerin sonucunda önce postanarki web sitesi kuruluyor. Ardından da *Siyahi* geliyor.

Evren'in belirttiği gibi "Terimleri çok sabitlemeden söylersek 'postyapısalcılık ile 'anarşizm' arasındaki çarpışmaların, karşılaşmaların, çakışmaların, örtüşmelerin, anlaşmazlıkların ve kankalıkların çeşitli açılardan tartışılması *Siyahi*'nin ana düğümlerinden biri olacak"tır. (Evren S. , 2004) Fakat *Siyahi*'nin *Karışın*'dan ayrıldığı en önemli nokta derginin içeriğine dair yapılan tartışmalarda ortaya çıkıyor. En fazla 200 adet ve fotokopi olarak basılan *Karışın* sunuş biçimiyle dahi, anarşist ya da sanat camiasından sınırlı bir kesime hitap ediyor. Fakat *Siyahi*'nin kitlesi daha farklı bir kitle:

İçerikle ilgili aldığımız en önemli karar şu oldu: derginin sadece anarşistlerin okuduğu bir dergi olmaması gerektiği...öyle birşey yapmalıydık ki hayatın her alanına geniş, heterodoks bir bakış, hayatın her alanında daha önce Karaşın ve Bağbozumlarda yapıldığı gibi...Geniş bir hayat perspektifiyle bakan, farklı bir hayat tasavvurunu minör seviyede oluşturmaya çalışan bir dergi olsun istedik. Bu bir siyaset dergisi olamaz ya da bir felsefe ya da düşünce dergisi de olamaz. Bu tüm bunları içeren bir kültür dergisi olmalı dedik. Kültür deyince, en geniş anlamıyla, hayatın her yönünü içine alan birşey düşündüğümüz için...logosunda mutlaka kültür dergisi yazmalı kararını verdik. Öyle birşey yapmalıyız ki edebiyat, politika, felsefe ya da aktif politikaya dair değerlendirmeler bulunmalı; anarşist olmayanların da okuyabileceği ama bizim meramımızı anarşist olmayanlara da anlatabileceğimiz bir dergi olmalı dedik. (Kızıltuğ, 2007)

Derginin yazarları arasında sol yazının farklı dergilerinde ya da gazetelerinde yazarlar bulunur. Sözelimi Süreyya Evren'in Birgün Gazetesi'nde bir köşesi vardı; Varlık Dergisinde postyapısalcı yazını tanıtmaya başlamıştır. Yaşar Çabuklu da daha önce Birikim, Toplum ve Bilim gibi dergilere yazılar yazmıştır. Şenol Erdoğan da Altıkkırkbeş yayınlarında dünyada tartışılmaya başlanan yeni siyasi ve sanatsal manifestoların derlenmesi için çalışmış, bu konuda kitaplar yayınlamıştır. Yine *Siyahi*'nin hemen hemen tüm sayılarında yazısı bulunan Kürşad Kızıltuğ da postyapısalcı yazar Saul Newman'ın "Baku-

nin'den Lacan'a" adlı kitabını türkçeye çevirmiş, sanat ve politika hakkında 'modernist' olmayan bir bakış açısıyla çeşitli sol düşünce dergilerinde yazılar yazmıştır. Erden Kosova ve Bülent Usta *Karışın* sürecinden beri Evren'le birlikte çeşitli projelerin içinde bulunmuş isimlerdir. Bülent Usta 80'li yıllarda bazı sendikalarda anarko-sendikalizm hakkında çalışmalar yürütmüş biridir aynı zamanda. Yazar kadrosuna baktığımız zaman, bir süredir farklı mecralarda yürüttükleri anarşizm ya da postyapısalcılık hakkındaki tartışmaları bir araya gelerek *Siyahi*'de somutlaştıran anarşist bir grubun yanısıra kendilerini anarşist olarak tanımlamayan Koray Çalışkan, Tanıl Bora gibi isimlere de yer verildiğini görüyoruz. Bu da *Siyahi*'nin yalnızca anarşistlere hitap etmek istemediğinin, farklı sol gruplara da meramını anlatmak istediğinin başka bir göstergesi. Dergide yabancı metinlerden yapılan çeviriler de sadece anarşist yazarlardan değildir. Aşağıda daha detaylı biçimde bahsedeceğimiz Fanon'dan yapılan çeviriler buna bir örnektir. Bunun yanısıra, dergi Türkiye'de son dönemlerde gündemde git gide daha fazla yer kaplayan "sol kimliği" tartışmalarında hem hazırladığı dosyalarla hem de içeriğiyle farklı bir söylem oluşturmakta, modernist yaklaşımın alışıla geldik solcu tipinden farklı bir solculuk anlayışı sunmaktadır.

Siyahi 20 yıldır varolan diğer anarşist yayınlara oranla teoriye daha fazla ağırlık verir. Bu derginin ilk çıktığı zamanlarda internet üzerindeki anarşist forumlarda çok fazla eleştiri almasına yol açan yönlerinden biridir. Dergi postyapısalcı yazarlardan

yaptığı çevirilere ve söyleşilere fazla yer verdiği için kimi zaman bir “çeviri dergisi” olmakla da suçlanmıştır. Fakat *Siyahi* ekibinin bu eleştirileri dikkate alarak sonraki sayılarda gündemle ilgili konulara da yer ayırmaya çalıştıklarını, çevirilerin özgün yazılara oranla azalmaya başladığını görüyoruz.

Terazinin Anarşizm Kefesi: Toplumsal Anarşizm ve Pan-Anarşizm

Siyahi'nin ilk sayıdan bu yana oluşan içeriğine bakıldığında kültürel, sanatsal ya da politik konulara dengeli biçimde yer verse de her sayıda bu alanlardan birinin daha ağır geldiğini görüyoruz. Sözgelimi ilk sayı içeriğine bakıldığında bir tür ‘postanarşist manifesto’ olarak tanımlanabilir. Saul Newman, Todd May, Hakim Bey gibi yazarların doğrudan postanarşizmden bahseden yazarlarının çevirileri ile “Nietzsche, Deleuze, Foucault ve Radikal Demokrasinin Öznesi” gibi doğrudan postyapısalcıla ilgili yazılar bulunur. Fakat bu ilk sayı *Siyahi*'nin yayın çizgisini belirleyici bir niteliğe sahip değildir. Kimi sayılarda sanatsal eleştirilerin, kimi sayılarda Queer teorisinin, Avrupa Birliği tartışmalarının –dosya olarak– ön plana çıktığını görürüz. 7. sayının ise Nietzsche’ye ayrıldığını, doğrudan gündemle ilgili yazıların bulunmadığını görürüz. Fakat dergide, postyapısalcı yazarların Nietzsche’yle olan bağlarından çok, Nietzsche’nin anarşizmle olan yakınlığına göndermeler yapılarak, ‘postanarşist’ bir okuması yapılır. Bu postanarşist oku-

manın izlerine Evren’in *Varlık* dönemindeki yazılarında da rastlanabilir: “Marx’a 19. Yüzyıldan bir siyasi alternatif arandığında bunun Bakunin veya genel olarak anarşizmde değil de Nietzsche’nin düşüncesinde bulunması rastlantı olmasa gerektir. Buna çeşitli nedenler gösterilebilir. Sınıfsal bir nedenleştirme; Nietzsche’ci işçi ya da Nietzsche’ci köylü gibi örneklerin tarihte görülmemesine karşın Bakuninci işçilerin ve Bakuninci köylülerin yirminci yüzyılın ilk yarısında, pek çok coğrafyada çok sayıda özyönetim deneyimleri yaşamış ve yaratmış olmaları, anarşist ideallerle kendi özgürlük ve eşitlik gereksinimlerini kompoze ederek savaşlar vermiş olmaları olabilir.” (Evren S. , 21. Yüzyıla Girerken Üçüncü Anarşist Canlanma, 1998) Burada ve yazının bütününde vurgulanmak istenen şey, Nietzsche’nin bugün, siyaset bilimciler ya da filozoflar tarafından postyapısalcı yazarların etkilendiği fikirleri geçmişte ilk söyleyen figür olarak sunulması ve anarşistlerin de o dönemlerde ileri sürdükleri benzeri düşüncelerin bu egemen söylem tarafından görmezden gelinmesidir. Bu noktada Nietzsche ile postyapısalcı düşünürler arasında bir bağ kurulamayacağını söylemekten ziyade aynı bağın istenirse geçmişteki anarşistlerle de kurulabileceğini söyler Evren.

Siyahi yazarlarının Nietzsche’yi okuma biçimlerinin yansıttığı bu örnek üzerinden *Siyahi*'nin tüm sayılarında görülen bir tavırdan bahsedilebilir. Postyapısalcılıkla anarşizm arasındaki ‘çakışmaları çarpışmaları’ ararken, daha çok anarşizmin penceresinden postyapısalcılığa bakıldığını

görüür. *Siyahi*'deki birçok yazıda görülen benzeri bakif açasına başka bir örnek olarak da 3. Sayıdaki Daniel Colson'un "Spinoza'yı Anarşist Anlayıfla Okumak" başlıklı yazısını gösterebiliriz. Colson, bu makalesinde, Spinoza felsefesinin çağdaş yorumlarını eleştirel gözle yeniden kurgular ve özgürlükçü siyaset felsefeleriyle bağlar. Burada bahsedilen özgürlükçü siyaset felsefeleri içerisinde anarşizme büyük yer verilmiştir.

Siyahi'de postmodernya da postyapısalcı teoriye katkıda bulunmuş her kuramcıya yer verilmez. Sözelimi, Barthes, Lyotard, Baudrillard gibi isimlere neredeyse hiç rastlanmaz. Aynı zamanda anarşist klasiklerden de her yazara yer vermezler. *Siyahi* ekibinin sıkça yer verdiği anarşist yazarlar arasında, Kropotkin, Emma Goldman, Godwin vardır. Proudhon ya da Bakunin'in herhangi bir metni doğrudan çevirilerek yayınlanmamıştır. Bu, Bakunin'in daha çok "Devlet ve Anarşi"de olduğu gibi anarşistlerin eylemliliklerini tarihsel bir anlatı olarak sunmasından kaynaklanıyor olabilir. Çünkü *Siyahi* yazarlarının önceki yazılarına bakıldığında Bakunin'le aralarında bir uyumsuzluk olmadığını, ona sık sık tarihsel olayları anlatırken gönderme yaptıklarını görürüz. Fakat Kropotkin, postanarşistlerin tartışmaları için daha elverişli metinler yazmıştır diyebiliriz. Etika, Düzen Üzerine gibi metinler, bir anarşist etikten bahsettikleri için günümüzde postanarşistler aracılığıyla gitgide yayılan, özellikle Saul Newman'ın *Bakunin'den Lacan'a* adlı kitabında görülen bir anarşist etik tartışması için yeni okumala-

ra mahal vermektedir. Haziran 2007'de yayınlanan 9. sayısında Kropotkin'in 'Düzen Üzerine' adlı yazısı da vardır.

Bu, *Siyahi* yazarlarının klasik anarşistlere yönelik mesafeli durmadıklarının bir göstergesidir. Fakat bu isimlerin çeviri metinlerini yayınlarken ya da metinlere gönderme yaparken dikkat edilen unsur, Kropotkin'in bilimselci, rasyonel, pozitivist yönlerinin eleştirilmesidir. Spinoza nasıl günümüz anarşizminin -ya da postanarşinin- gözüyle okunuyorsa klasik anarşistler de öyle okunur.

Siyahi'nin hiç yer vermediği çağdaş anarşistlerden biri de John Zerzan'dır. Kürşad Kızıltuğ, Zerzan'la 'kavgalı' olduklarını söyler. (Kızıltuğ, 2007) Kaos yayınlarının türkçe yayınladığı "Gelecekteki İlkel" adlı kitabında Zerzan, türkçe tabiriyle ilkelci anarşizmi savunarak, kültüre, dile, sanata, ilerlemeci tarih anlayışına, teknolojiye ve bilime dair eleştirel bir tavır sergiler ve antropolojik verilerle geçmişteki toplumların, dil, teknoloji ve bilim öncesindeki hayatlarının barışçıl anarşist yapısını olumlar. Ayrıca 'Postmodernizm felakati' başlıklı makalesinde, *Siyahi*'de sıkça adları geçen Foucault, Deleuze ve Guattari de dahil olmak üzere tüm postyapısalcı düşünürlere dair eleştirilerde bulunur. Ernesto Laclau'ya gönderme yaparak postmodernizmin, "mümkün olabilen en geniş alanları" zaptederek "kültürel, felsefi ve siyasal deneyimlerimizin yeni ufku haline" geldiğini söyler. Ortada tırnak içine alınmayan 'zaptetmek' ifadesi Zerzan'a aittir. (Zerzan, 2004, s. 198-199) İnsanlık tarihinin tüm kültürel birikimini reddeden bu tür bir yak-

laşım *Siyabi* yazarları tarafından benimsenmez. Zaten *Siyabi* yazarları kendilerini daha çok Zerzan'ın karşısında konumlandırın ve Zerzan'ın 'Gelecekteki İlk' kitabında derlenen makalelere de göndermeler yaparak şiddetle eleştiren Murray Bookchin'e kendilerini yakın hissediler. Bookchin "Toplumsal Anarşizm mi Yaşam Tarzı Anarşizm mi?" adlı kitabında Zerzancı bir anarşizmin kişiyi, günümüzde bireysel bir anarşizme sürükleyeceğini, örgütlü anarşizmden uzaklaşmamak için bütün kültürel değerleri ve insanlık tarihinin kazandığı mücadeleleri hiçe saymamak gerektiğini vurgular. Ayrıca Zerzan'ın antropolojik kaynaklarının çok da güvenilir olmadığı eleştirisini yapar. (Bookchin, 1998) Kürşad Kızıltuğ, Bookchin'e olan yakınlıklarını şöyle ifade eder: "Post yapısalci anarşizmi, içinde anarko-sendikalistlerin, Kropotkin'lerin, Bookchin'den geçen ve bugüne gelen ve bugün de işte antikapitalist hareketle devam etmekte olan toplumsal anarşist geleneğin içinde görüyoruz." (Kızıltuğ, 2007)

Siyabi ekibinin geçmişte kendini yakın gördüğü başka bir anarşizm ise pan-anarşizmdir. *Siyabi*'nin 4. sayısında yayınlanan ve Paul Avrich'in 'Kendi Belgeleriyle Rus Devriminde Anarşistler' kitabından alıntılanan pan-anarşist manifesto aynı zamanda *Kararın*'da Süreyya Evren'in bir yazısında da olduğu gibi aktarılmıştır. "Pan-anarşizm Ezilen Beşler Birliği'nin idealidir (...) Pan-anarşizm, çağdaş toplumdaki beş baskı biçiminin hepsini yıkacaktır: (1) ekonomik, (2) politik, (3) ulusal, (4) eğitsel, ve (5) ev-içi. Daha yalın olarak,

pan-anarşizm ne zengin ne de yoksul, ne yönetici ne de yönetilen, ne köleleştirici öğretmenler ne de köleleştirilmiş öğrenciler, ne erkek efendiler ne de kadın kölele-rolmasını savunmaktadır(...) Ama pan-anarşizm yalnızca, baskının bu beş biçiminden kurtulmak anlamına gelmiyor. Ezilen insanlığın şu iki aldatmacadan kurtulması anlamına geliyor; dinin aldatmacası ve bilimin aldatmacası ki, bunlar özünde, aynı aldatmacanın, yani ezenlerin ezilenleri aldatmasının iki biçimidir. Pan-anarşizm, bilimi, yeniden şekillendirilmiş bir din ve doğayı da yeniden şekillendirilmiş bir Tanrı olarak görüyor. Bilim burjuvazinin dinidir; tıpkı, dinin soyluların ve köle sahiplerinin bilimi olması gibi." (Avrich, 1992, s. 57-61)

Gerçekten de *Siyabi*'nin 9 sayısındaki içeriğe bakıldığında pan-anarşizmin ezilen beşlerine çoğunlukla yer verdiğini görüyoruz: politik, ulusal, eğitsel ve ev-içi. Bu beşlinin ekonomik yönünün *Siyabi*'de zayıf kaldığını söyleyebiliriz. Yine, asla bilimi yücelten bir tavrı ve de niyeti olmasa da *Siyabi*'nin kullandığı dil bakımından, sıradan okurun geniş bir sosyal bilimler sözlüğüne ihtiyaç duyması olasıdır. Süreyya Evren de (Evren S. , 2007) Kürşad Kızıltuğ da (Kızıltuğ, 2007) pan-anarşist manifestoyu postanarşizme çok yakın bulduklarını ayrı ayrı belirtirlerken manifestonun bilime yaptığı eleştiriden çok Ezilen Beşler Birliğini ön plana çıkarırlar. Kızıltuğ yine de "Aslında *Siyabi* manifesto fikrine karşı. Aslında *Siyabi*'nin her bir sayısı, evvelki süreçlere göndermeleriyle birşeyleri dönüştürmeye çalıştığımız için bir

manifestoyla sabitlemek istemiyoruz hiçbir şeyi. Aslında manifesto bunun (derginin) ta kendisi, sürekli değişen birşey yani...” (Kızıltuğ, 2007) der.

Siyahi, her ne kadar kendini pan-anarşist manifestoya yakın hissetse de manifesto ve özellikle de Ezilen Beşler Birliği’ne çok bağımlı kalmadıkları görülür. Sayılan beş unsur dışında *Siyahi*’nin, üçüncü dünyaya ve küreselleşme karşıtı harekete olan ilgisi ve hemen her sayısında bu konuya yer ayırması bunun bir göstergesidir.

Üçüncü Dünya Anarşizmi

Karışın’daki yazılarından itibaren, şimdiki *Siyahi* ekibinin Üçüncü Dünya Anarşizmi meselesi üzerinde sıkça kafa yordüğünü çeviriler yaptığını ve yazılar yazdığını görüyoruz. *Karışın*’ın ilk sayısında Rahmi Ögdül’ün kaleme aldığı “Işığın Şeyhi Sühreveridi” başlıklı yazıda Sühreverdi’nin ‘anarşist’ olarak tanımlanabilecek, düşünce ve pratiklerinin bir yeniden okunması yapılarak, bu topraklardaki anarşizmin geçmişine dair izler sürülür. (Ögdül, 1996) Yine Süreyya Evren’in aynı sayı için yazdığı “Avrupa işgal edilmeli” başlıklı yazısı da Samir Amin’in Avrupa Merkezilik kitabı üzerine yazılmış bir inceleme yazısıdır. Üçüncü dünya anarşizmine duyulan bu ilgi, Avrupa merkezci olmayan mücadelelerin kendine özgü yanlarını dikkate alarak marjinalleşmelerini engellemektir. Bu konuda kimi zaman kendini anarşist olarak tanımlamayan Cezayirli yazar Frantz Fanon’a *Siyahi*’de sıkça yer verilmesi anarşist forumlarda derginin eleştiriler almasına yol açmıştır. Fanon, Samir Amin’le birlikte

Karışın döneminin bu konuda kullanılan referans isimlerinden olmuştur. Evren de o dönemde Fanon’la çok ilgilendiklerini hatta ABD’de Fanon takipçisi siyahların çoğunlukta olduğu bir dergiyle iletişim halinde olduklarını belirtir.³ Türkiye’deki mücadeleler de bu üçüncü dünya anarşizmi çerçevesinden değerlendirildiği için, bu ilgiyi, kendi coğrafyasındaki anarşizmi açıklama çabası olarak görebiliriz. O dönem *Karışın*’ın sayfalarında doğan ‘Bergama Köylü Direnişi ve Anarşizm’le ilgili yazılarını 1998’de Lizbon’da bir kongrede sunan Evren ve Ögdül, köylülerin 1997’de Eurogold madenini işgalini anlatırken sık sık ‘Fanon’cu şiddet ve özgürlük’ konseptlerini kullanmışlardır. (2007) Fanon’a göre bir kimse sadece kendi özgürlüğü için mücadele ediyorsa özgürleşebilir, başkaları onun özgürlüğü için mücadele ettiğinde değil; ve şiddet, ezilen kendisini ezene karşı uygulandığında meşrulaşır. Fakat bugün aynı ekibin Fanon’u yine referans olarak kullanırsa da bunu aynı temellere dayandırmadan yaptığını söyleyebiliriz. “Belirli bir tarih yazımına, modernist sola karşı refleks olarak, Avrupa merkezçiliğe karşı bir duruşa ve çeşitli üçüncü dünyacılıkların değerlendirilmesine de uzanmıştık hep. *Karışın* döneminden beri süregelen bir Fanon ilgisi gibi...Ama bazı şeyler de değişmiştir. İşte mesele *Karışın* döneminde üçüncü dünyacılığın ulusalcılıkla flört ettiği yerler olmuştur –Bülent’de değil ama özellikle Füsün’da Rahmi’de bende. Onlar tarihe karşı ve özellikle bir diğer nokta da Fanoncu şiddet anlayışının Neçayevci bir komploculukla birleştirilmesinin yerini minör siyasetin, Zapatistaların almasıdır.” (Evren S. , 2007)

Siyahi'nin daha ilk sayısında üçüncü dünya anarşizmine bu ilginin kaybolmadığını görürüz. Shelly'nin 'Fanon' adlı şiiri; Sharif Gamie'nin 'Üçüncü Dünya Anarşizmi Sorunu' başlıklı yazısı ve Fanon'un 'Ailenin Dönüşümü' yazısı derginin post anarşizm hakkındaki haberleriyle eş derecede yer kaplar. İkinci sayıda, yine Renée T. White tarafından yazılan "Devrimci Teori: Fanon'un 'Devrimin Sosyolojisi'nin sosyolojik boyutları" başlıklı yazının çevirisini buluruz. Yedinci sayıda, Paris Banliyölerindeki isyandan fotoğraflar ve yorumlar, Engin Sustam'ın katkısıyla, gündemi çok yakından takip etmeyen *Siyahi*'de yer almıştır. Sekizinci sayıda *Davetsiz Misafir* yazarlarından K. Murat Güney'in -ki Siyahi'deki ilk yazısıdır- "Ya Kuzgun Başa Ya Devlet Leşe, Üçüncü Dünya Anarşizmleri Meselesine Ortadoğu'dan Bir Bakış" başlıklı yazısı yer alır.

Türkiye'de anarşizmin ayak izlerini sürdükten sonra *Kararışın-Siyahi* süreciyle sahaya inen postanarşizmden ve dikkate aldığı meselelerden bahsettik. Bütün bu taramaların ışığında *Siyahi* yazarlarının Türkiye'de oluşmakta olan farklı bir sol görüşü yansıtmayı yansıtmadıklarına, klasik sola nasıl baktıklarına değinip, derginin Türkiye'deki sola etkisini sorgulayacağız.

Siyahi'nin 'Sol Kimliği'

Tek tek yazarlarının işledikleri konulara baktığında görüleceği gibi, *Siyahi* yazarları farklı bir solculuk anlayışını Türkiye'deki sol muhalefette bir tartışma yaratarak gündeme sokmayı başarmışlardır. Bu, derginin Güz 2006'daki sayısında en fazla gözle gö-

rülür hale gelir. Bu sayıda bizzat 'Sol Kimlik' üzerine hazırlanmış bir dosyaya, 'Liberter Eğitim'le ilgili başka bir dosya eşlik etmektedir. Derginin sürekli yazarlarının bu dosya için kaleme aldığı yazılar, *Siyahi* ekibinin 'sol' görüşünü sergilemekte yardımcı olabilir. Aslında başlıktaki gibi bir 'Sol Kimlik' tanımı da değildir, *Siyahi* ekibinin aradığı. Çünkü 'kimlik' değişen bir olgudur. Sürekli değişim içindeki bir 'oluş' için de sabitlenmiş bir takım değerlerden oluşan kimlik kavramı kullanılamaz. Bunu en iyi açıklayan örneklerden biri *Siyahi*'nin sürekli yazarlarından Yaşar Çabuklu'nun son sayıdaki yazısında söyledikleridir: "Zamanla kimlik politikalarının ortodoks olmayan eleştirileri de ortaya çıktı; örneğin Queer böyle bir eleştiriydi. Queer, kimliklerin sabitlenmesine, özcü bir temelde ele alınmasına karşı çıkan bir eleştiriydi. Bence bugün, Türkiye'de de Queer düşüncenin bu yaklaşımı sınıfa, cinsiyete, cinsel yönelime, etnisiteye ilişkin kimliklerin mutlaklaştırılmaması açısından önemlidir." (Çabuklu, 2006) Dolayısıyla bu *Siyahi*'de 'Sol kimlik' adı altında hazırlanan dosyanın, yeni, sınırları sabitlenmiş bir solcu kimliği önerisi yapmadığı göz önünde bulundurulmalıdır. Dosyadaki tüm yazıları incelediğimizde *Siyahi*'nin daimi yazarları arasında dahi böyle bir 'tasarı'da ortaklaşma olduğu söylenemez. Ortaklaşılacak nokta, daha çok modernist sosyalistlere yönelik eleştirelliktir. Modernist sosyalistin devrim adına neyi, nasıl değiştireceğine dair verdiği cevabın keskin sınırları vardır:

(...)meseleyi anlar. Sınıfsal pusulasını şaşır-mamış, yani burjuva olmayan bilimsel araç-larla yapılması gerekeni ortaya çıkarır, gerçekliğin üzerindeki ideolojik örtü kaldı-rılır. Gerçek kitleler tarafından idrak edilir ve o noktada öncü ve kitle arasındaki fark çöker, iktidar alanı için mücadele başlar. İktidar alanının kendisi altüst edilecek bir alandır. Devletin ele geçirilmesi marifetiy-le bu alan yok edilir. Teorinin vurgusuna ve leninizle kurduğu ilişkiye göre devlet bir ara sönümlenir ve devlete ihtiyaç ortadan kalkar.(...) Bu modernist sosyalist yanıt, İktidar analizini ve iktidara karşı mücadele edeceği siyaset alanını birkaç merkezi varsayım üzerine inşa eder. Bu yanıtı karşı güçlenerek gelişen alternatif, yani anti-modernist sosyalizm, bu merkezi varsayımların eleştirisi üzerine inşa edilmekte. Solcu olmak nedir sorusunun yanıtı da bu eleştirel alanda gizli. (Çalışkan, 2006, s. 8)

Koray Çalışkan modernist sosyalist de-yişinin karşısına postmodern sosyalist kavramını koymaz. Bu noktada ‘postmodern’ kavramının da modernist solcular tarafından daha çok kullanıldığını belirtir; ve moderniteyi, geliştirilen iktidar ve teknolojiyi inceleyen ve araştıran teorilere yanıt olarak postmodernizm dendiğini ekler. “Çünkü postmodernizm tanısı, artık modernizmin bittiğini, yepyeni bir dünya kurulduğunu ve bu dünyayı anlamak için yepyeni kuramlar gerektiğini iddia eder.(...) Burada artık yeni bir dünya var diye bir iddia yok. Tersine baktığımız yer aynı. Değişen ve çoğullaşan bir açılar demetine dayanan bir anti-modernist solun içeriği”dir (Çalışkan, 2006, s. 10) tartışılan. Anti modernist bu yaklaşımı yine *Siyabi*’nin

başka bir daimi yazarı olan Bülent Usta’nın yazılarında da görebiliriz: “(...) solun yeniden inşasına başlamalıyız. Fakat bu inşayı, Marxizm gibi modernist bir proje dahilinde olmaktan ziyade, heteredoks, kendiliğindenci ve yatay örgütlenmeler ve anlayışlarla, solun artık paçavraya dönüşmüş, kullana kullana eskimiş olan gömleklerini çıkartarak, günahlarını ve sevaplarını tarihi içinden yeniden yorumlayarak yapmalıyız.” (Usta, 2006, s. 23) Fakat, Usta postmodernizme bakış konusunda Çalışkan’dan ayrılmaktadır. Usta’ya göre “Modern toplumların kimlik sorunu, özünde kimliği sabitlemeye çalışmasından kaynaklanmaktadır. Kimliğin sabitleşmesi, başlı başına bir kimlik sorunudur ve bu sorun hem modern hem de feodal bağlarından kurtulamamış, onları içselleştirmiş Türkiye solunun da ciddi bir sorunu olarak karşımıza çıkmaktadır. (...) Postmodernizme dair tartışmalar, bize kimliğin sabitlenemeyecek doğasından dem vurur ve eğer kimlik diye birşeyden bahsediyorsak ortada bir sorun vardır zaten. Postmodern yaklaşımda kimlik diye bir sorun yoktur, çünkü kimliğin sabitlenemez bir doğası vardır.” (Usta, 2006, s. 25) Yaklaşımlar arasındaki bu farklılık kimlik kavramına bakışta değil, postmoderniteye bakış biçimindedir.

Siyabi’nin yazarları arasında moderniteye ve modernitenin kimlik siyasetine eleştirel bir yaklaşım bulunmakla beraber, bu eleştirelilik kimi zaman ‘anti-modernist’ bir çerçevede kimi zaman ‘postyapısalcı’ ya da ‘postanarşist’ bir çerçevede yer almaktadır. Keza ‘sol kimliğin’ Türkiye’de ne yapması gerektiğine dair bir takım reçeteler

Siyahi'de verilmez. Ne yapmazsa sol hareketin önünün açılabilmesine dair düşünceler ve tartışmalara ('solun kemalizmin kırıntılarından ve devlete bağlılıktan kurtulması'), nasıl bir heterodokslasma ve mezleşme yaşanabileceğine dair örnekler eşlik eder. Kürşad Kızıltuğ, bugün iktidarın merkezi olmadığı bir dünyada bir anarşistin nasıl ve neyle mücadele edeceği sorusuna şöyle cevap verir:

Ne tip bir örgütlenme' meselesine gelsek, anarşistlerin başlı başına bir örgüt yaratması, anarşist dernek, anarşist federasyon gibi birşey değil de...toplumsal muhalafetin anti-otoriter liberter bir şekilde örgütlenmesi, uğraştığı mesele ne olursa olsun yapıların anti-otoriter bir şekilde örgütlenmesi ve bu tarz yapıların birbirleriyle iletişime geçmesi. (...) Tabii bu partiler dışı bir siyaset. Bir tür liberter kamusal alanla ilgili birşey söylüyorum. Daha çok aktivizmin ön plana çıktığı birşey söylemiş oluyorum. Bunun güzel örnekleri anti-militaristlerin, kaos-çl, lamda gibi grupların pratiklerinde görülebilir. Geçmişte nükleer karşıtı platformda ya da ekoloji hareketinde de bu tarz örnekler vardı. Bunlar niye emek hareketinde de olmasın niye sendikalarda olmasın? Neden tabelasıyla levhasıyla varolan herhangi bir sivil toplum örgütünde olmasın? Olabilir, olamayacak birşey yok (...)Bu yapılar daha tabandan bir örgütlenme haline getirilebilir. Çok uzak bir gelecekte kurulacak olan anarşist toplum gibi hülyalı şeylerden değil de bugüne dair birşeyden bahseden örgütlenmeler yapısal bir dönüşümün içine girebilirler. Kendi krizlerini, açmazlarını, insanlarla

buluşamamanın sıkıntısını bu tarz bir örgütlenmeyle de aşabilirler." (Kızıltuğ, 2007)

Kızıltuğ, "uğraştığı mesele ne olursa olsun yapıların anti-otoriter bir şekilde örgütlenmesi" derken sadece mevcut örgütlerden bahsetmez. Bahsettiği, "tüm kurumlara yayılan bir dönüşüm"dür. Bu cevap, biraz Foucault'nun 'spesifik entelektüel' tanımında belirttiği 'herkesin kendi uzman olduğu alanda mücadele etmesi, başkalarının mücadelesinin temsilcisi olmadan, farklı mücadelelerle bağlar kurmak' önerisiyle örtüşür. (Foucault, 2005, s. 46-54)

Siyahi, yazar kadrosunun uğraştığı meselelerden birinin somuta dökülmüş hali olduğu için elbette bu mücadelenin bir parçasıdır. Fakat yazarlar tek mücadelesi sadece kültürel alanda değildir. Hem Evren hem Kızıltuğ, Savaş Karşıtı gösteriler gibi çeşitli aktivizmlerin içerindedirler. AGF'nin (Anarşist Gençlik Federasyonu) veya başka anarşist örgütlerin yapılanmalarındaki liberter olmayan yönleri eleştirse de anarşistlerin kamusal alanda yaptıkları sivil itaatsizlik eylemlerini izler, onlarla temasa geçerler. Kendileri de *Siyahi* dışında çeşitli sanatsal-aktivizm projelerinin içinde yer almışlar ve hala bu konuda proje oluşturmaktadırlar.

Siyahi'nin Türkiye'de sola katkısı

Süreyya Evren, *Siyahi*'nin devam etmekte olan bir süreç olduğunun ve şimdiden getirisinin tam anlamıyla tespit edilmesinin mümkün olamayacağı çekincesini koyarak,

“Türkiye ortamında postanarşist çizginin siyasi ve kültürel yaklaşımının anlaşılır hale geçmesi, işler olması *Siyabi* ile olmuştur. Varlık-Öküz-Bağbozumları ise bunun hazırlıklarıdır” (Evren S. , 2007) diyor. Kürşad Kızıltuğ ise postyapısalcılığa yapılan bu vurguyu reddetmese de derginin anarşist tavrına daha çok vurgu yapar:

İnsanlar bir şekilde siyasete giriyorlar, bir süre sonra hüsrana uğruyorlar ama kendi siyasetten uzak bir şekilde kendi siyasiliklerini korumaya çalışıyorlar. Öncelikle çok katı olmayan bir anarşizm böyle insanların ihtiyaçlarına cevap verebilir diye düşünüyorum.(...) Ama Türkiye’ye bu kolayca yansımıyor. Bu da Türkiye’deki solun hala devletçiliğin, kemalizmin izlerini üstünde taşımasından kaynaklanıyor. Bunlara karşı hem marxizmin hem de anarşizmin heterodoklaşması çok önemli geliyor bana. Ya da marxizm ve anarşizm kelimelerine de sıkışmayan liberter bir kültürün, dayanışmacı, farklılıkların bir aradığına dayanabilen, farklılıkları basturmayan bir sol siyasi düşüncenin Türkiye’de yerleşmesi gerekiyor. Bizim *Siyabi*’de yapmaya çalıştığımız şey tam tamına bu aslında. (Kızıltuğ, 2007)

Postanarşizmi, siyasi sahnede daha görünür kılmak...*Siyabi*’nin okur kitlesine bakıldığında, üniversitelerden akademik çevreler, öğrenciler çoğunlukta. Bunların hepsi anarşistler değiller. Aralarında marxist, hatta ortodoks marxist sayılabilecek kimseler var. Bu noktadan bakıldığında *Siyabi*, belki de en başta hedeflediği ‘postanarşizm’in meramını anarşist olmayan çevrelere de anlatmak amacına ulaşmış görünüyor. Fakat yaklaşık 1200 adet bası-

lan ve şu anda mevsimlik dergi haline gelen *Siyabi*, gerçekten istediği her kesimle bağlantı kurabiliyor mu sorusunun yanıtları muallakta kalıyor.

Değerlendirme

Siyabi’nin, Türkiye’de anarşist yayıncılıkta edindiği rolü, üçüncü dünya anarşizmi, sol kimliği ve pan-anarşizm gibi başlıklar altında tartışmaya çalıştık. Bugün her ne kadar bazı post anarşist düşünürlerden haberdar olmasalar da soldaki kimlik politikalarını eleştiren marxistler ya da post-marxistler de mevcut. Hümanist bir evrenselcilik anlayışının yerini, tek tek farklılıkların bir aradığının aldığı çağımızda, *Siyabi*’nin marxizme ve moderniteye eleştirel yaklaşan diğer sol kesimden farkının öncelikle bu anti-modernist bakış açısıyla klasik ya da çağdaş anarşistler arasında bağlar kurmasıdır. İkinci aşamada ise partiler dışı mücadele alanlarındaki aktivizm hareketleriyle yeni temaslar yaratmaya, farklı mücadelelerle dayanışma içinde olmaya yönelik çabalarıdır. *Siyabi* yazarlarının ilk anarşist yayınlarla organik bir bağının bulunmaması ve anarşizmle tanışıklıklarının en başından beri sanat ve özellikle de edebiyatla paralel olarak gelişmesi de *Siyabi*’yi ilk dönem yayınlarından farklı kılan özelliklerden.

Derginin, 20 yıldır varolan diğer anarşist yayınlardan en büyük farkı, diğer mücadelelerle olan bağlarını kurmaya çalışırken sadece politika ya da felsefe alanlarında değil, sanat edebiyat gibi alanlarda da faaliyet göstermeleridir. Kültürel alanda, atılmaya çalışılan bağlar, anarşist yayın-

cılık içinde *Siyahi*'ye kadar bu derecede güçlü olmamıştır. İlk yıllardaki anarşist yayınların bir tür çeviri kültürü üzerinden, Türkiye'nin gündemindeki olayları yüzeysel olarak değerlendirdiklerini görüyoruz. Oysa *Siyahi*, bizzat güncel kültürel alandan feyz alarak, orayı yeniden biçimlendirme ve dönüştürme kaygısındadır. Bunu yaparken de hep 'oluş' içindeki bir sol kimliğine vurgu yaparak modernist sol kimliği anlayışına karşı eleştirel bir tavır sergiler.

Notlar

¹ “Bak bre çirkin! ‘Hakaret aileyi saltanata aittir’ demiş Sabiha Sultan. Sen niçin bunu diyorsun? Etse etse ancak hanedan hakaret edebilir. Bütün Osmanlı tarihçileri rûmun sarışındılar. Karaşın halktanım ben ve yanayım dır...” (Ayhan, 1993)

² EVREN Süreyya, “Fena Halde Meraklısına”, (meraklısına internet üzerinden dağıtılan, yayınlanmamış bir Süreyya Evren yazısı)

³ EVREN Süreyya, “Fena Halde Meraklısına”

Kaynakça

Kitap

Ayhan, E. (1993). *Başbozuk Günceler*. İstanbul.

Hanioglu, M. Ş. (1995). *The Young Turks in Opposition*. London: Oxford University Press.

Mardin, Ş. (1983). *Jön Türklerin Siyasi Fikirleri 1895-1908*. İstanbul: İletişim Yayınları.

Tekeli, İ., & Selim, İ. (1993). *Osmanlı İmparatorluğu'nda Eğitim ve Bilgi Üretim Sisteminin Oluşumu ve Dönüşümü*. Ankara: Kurum Basımevi.

Çeviri Kitap

Avrich, P. (1992). *Kendi Belgeleriyle Rus Devriminde Anarşistler*. İstanbul: Metis.

Bookchin, M. (1998). *Toplumsal Anarşizm mi Yaşamtarzı Anarşizm mi?* İstanbul: Kaos Yayınları.

Foucault, M. (2005). *Seçme Yazılar 1: Entellektüelin Siyasi İşleri*. İstanbul: Ayrıntı.

Zerzan, J. (2004). *Gelecekteki İlk*. İstanbul: Kaos Yayınları.

Zürcher, E. J., & Tunçay, M. (2004). *Osmanlı İmparatorluğu'nda Sosyalizm ve Milliyetçilik (1876-1923)*. (M. Tunçay, Çev.) İstanbul: İletişim Yayınları.

Dergi

Çabuklu, Y. (2006). Solculuk çok geniş bir kavram. *Siyahi* (8), 12.

Çalışkan, K. (2006). Solcu olmak/ Anti-Modernist sosyalizm. *Siyahi* (8).

Evren, S. (1998, Ekim). 21. Yüzyıla Girerken Üçüncü Anarşist Canlanma. *Varlık*, 24.

Evren, S. (2004). Manifestolar Öldü! Siyahiler yaşıyor! *Siyahi* (1), 3.

Evren, S. (2006). Siyahi Seyahatname. *Siyahi* (5), 166-167.

Kızıltuğ, K. (2007). Dünden Bugüne Anarşizme Dair Kitap Yayıncılığı. *Birikim* (219).

Öğdül, G. (1996). Işığın Şeyhi Sühreverdi. *Karışın* (1), 3-7.

Usta, B. (2006). Solculuk ruhunun izinde. *Siyahi* (8).

Gazete Yazısı

Evren, S., "Kara Bayrağın Türkiye'de 20 yılı", *Birgin* gazetesi, 20 Kasım 2006

Anonim Kaynaklar

"Jakarta 98 Baharı", *Karışın Gazete* Sayı 1, 30 Kasım 1998, s.2

"Sosyalist Parti Tartışmaları Üzerine", *Kara*, Sayı 1, İstanbul, Kasım 1986, s. 4-5

"Bilinmeyen Devrim", *Kara*, Sayı 1, İstanbul, Kasım 1986, s.20

Efendisiz, Sayı-6, Ekim 1989, s.3-4

İnternet

http://flag.blackened.net/revolt/turkey/hist_turkey.html Karambol Publications, 1996

Özgür Hayat Gazetesi yazarı Mutlu'nun Hamza Aktan'la söyleşisi, <http://www.bianet.org/2003/06/27/20654.htm>
<http://web.archive.org/web/20020209005713/www.geocities.com/CapitolHill/Senate/7479/haberler.htm>
<http://web.archive.org/web/20020303062328/www.geocities.com/CapitolHill/Senate/7479/bergamaing2.htm>

ve.org/web/20020209005713/www.geocities.com/CapitolHill/Senate/7479/haberler.htm

<http://web.archive.org/web/20020303062328/www.geocities.com/CapitolHill/Senate/7479/bergamaing2.htm>

Söyleşiler

Kürşad Kızıltuğ ile söyleşi, 09.06.07
Süreyya Evren ile söyleşi, 11.06.07

iletişim